

10. aprillil
1926.

IV. aastakäik.

Ilmub 20 korda aastas, nimelt iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

Tellimise hind:	Aastas	Mk. 500.—
	Pooles aastas	250.—
	Üksik number	25.—
	1923 aastak.	50.—
	1924 "	300.—
	1925 "	500.—

Kuulutuste hind:	1 lehekülj	Mk. 3000.—
	1/2 "	1500.—
	1/4 "	800.—
	1/8 "	400.—
	1/16 "	200.—

Dokumentide kaotamise kuulutused Mk. 50 dokumendi pealt.
Omavalitsustele kuulutuste pealt lehekülgede järele 30% hinnaalandust.

Kõidetud aastakäigud Mk. 80, 125 ja 150 kallimad.

Toimetus ja talitus Tallinnas, Suur Roosikrantsi uul. Nr. 12. Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tallinna osakond Nr. 609.

SISU:

Kas esimene samm omavalitsuste likvideerimiseks?—E. R.	Lhk.	107
Valla- ja maakonnaavalitsuste (sissetulekute-, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse muutmise ja täiendamise seadus	"	108
Valdade ühendamisest ja lahutamisest — E. Maddison	"	111
Õigusemõistmine olgu rahvale kättesaadavam—J. Kokamägi	"	113
Küütide seadus	"	114
Omavalitsustegelased: H. Soosaar † (pildiga)	"	115
Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegev.	"	116
Välismaade omavalitsused	"	118
Riigikohtu seletused	"	119
Bibliografia.	"	119
Küsimused ja vastused	"	119
Kuulutused.	"	106, 120

On trükist ilmunud

esimene ja teine vihk

vihkude viisi ilmuvast

Sundnormide kogu maaomavalitsuse kohta

Toimetajad

E. Maddison

Administratiiv asjade
Peavalitsuse juhataja

J. Kaiv

Kohtuministeeriumi kodi-
fikatsiooni osakonna liige

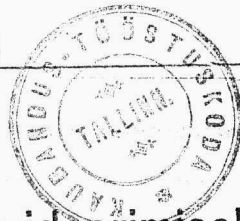
Väljaandja

Eesti Maakondade Liit.

See sundnormide kogu sisaldab kodifitseeritult maksvad seadused, mis maakonna-, valla- ja aleviomavalitsustesse puutuvad, ning on varustatud vastavate Riigikohtu ja Senati seletustega ning sundnormide ainelise tähestikuga, juhatajaga.

Sundnormide kogu koosneb umbes 20-st vihust.

Tellimine nende peale on avatud. Tellida võib ühe, viie ehk kümne vihu viisi. Tellimise hind kättesaatmisega: üksik vihk 75 m., viis vihku 325 m., kümme vihku 650 m. Tellimise aadress: Tallinn, S. Roosikrantsi üul. Nr. 12. Eesti Maakondade Liit. Ainus müügi-koht sealsamas. (Jooksev arve E. P. Tallinna osak. Nr. 609).

Kas esimene samm omavalitsuste likvideerimiseks?

Õpetajate palkade maksmine Haridusministeeriumi kätte ja Ministeeriumile suuremad õigused koolide korraldamisel.

E. R.

Juba möödunud aasta eelarve harutamisel Riigikogus hakkasid kuulduma hääled, et praegune koolikorraldus ei olevat küllalt otstarbekohane. Eestkätt olevat tarvis likvideerida maakonnavalitsuste haridusosakonnad ja ühenduses sellega koolide ülevõtmine täielikult võtta keskvalitsuse kätte.

Põhjendati tol korral sarnast seisukohta peaausjalikult sellega, et haridusosakonnad olevat väga kulukad asutused ja ei suutvat pealegi küllalt korralikult oma ülesandeid täita, palgamaksimine õpetajaile olevat korratu jne.

„Maaomavalitsuses“ Nr. 4 — 1925 a. näitasin, et need väited on täiesti põhjendamata, et keskvalitsuse käes koolide ülevõtmine läheks maksta kallimaks kui praeguse korra juures ja et siin tegemist on ainult katsega luua laiemates hulkades omavalitsustevastast meeoleolu, mis annaks võimaluse omavalitsuste õiguste kärpimiseks ning omavalitsuste järk-järguliseks likvideerimiseks.

Käesoleva aasta riigieelarve harutamisel on siin tugev samm edasi astunud ja kavatsuste teostamisele asutud. Riikline totatsioon, mida senini andis Rahaministeerium Siseministeeriumi kaudu maakonnavalitsustele nende puudujääkide katteks, on antud nüüd Haridusministeeriumi korraldusse, kes sellest oma kontrolli all maksab õpetajate palgaosa, mis seaduse järele on maakonnavalitsuste kanda. Teiste sõnadega, maakonnavalitsustelt on võetud kohustus õpetajaile palka maksta, kus juures selgel sõnal on toonitatud, et Haridusministeerium selle tõttu ka suuremad õigused koolikorralduse alal peab saama. Loomulikult mõeldakse siin seda, et koolivõrgu korraldamine, õpetajate ametisse registreerimine, võib olla registreerimise asemel isegi määramine, koolide revideerimine ja instrueerimine ning üldse kogu koolide korraldus peaks minema Haridusministeeriumi kätte. Muidugi ei oleks siis haridusosakondade olemasolul enam mingit mõtet ning Haridusministeeriumi korraldusi

täidaksid kohtadel sellekohased ministeeriumi ametnikud.

Kui nõnda üks tähtsamatest omavalitsuste tegevusalast antud keskvalitsuse kätte, siis, olles vähegi loogiline, ei oleks mingisuguseid põhjusi vastu vaielda, et ka teiste aladega — hoolekanne, põllumajandus, tervishoid, teed jne. — sedasama tehakse. Nõnda oleksid likvideeritud eestkätt maakonnavalitsused ning oleksime liigagi naiivid, kui arvaksime, et sellele mitte ei järgne valla- ja linnavalitsuste õiguste kärpimine ning kogu rahvalitsuse tsentraliseerimine.

Et meie keskvalitsuse asutustes ja isegi Riigikogus tsentralisatsiooni püüded valitsevad, seda näitab väga kujukalt see, kuidas hoolitsetakse omavalitsuste tulualikate eest. Räägitakse üldistes fraasides omavalitsuste tegevuse laiutamisest, ilma et keegi mõnegi omavalitsuste tegevusalaga põhjalikumalt tutvuneks või umbkaudseltki püüaks kalkuleerida, mis sama tegevusala ülesannete täitmine riiklise aparadi juures maksta läheks. Selle asemel, et maksuseaduste ümberkorraldamise teel omavalitsustele tarvilisi sissetulekuid kindlustada ja nendele edukat tegutsemist võimaldada, lastakse üks aasta teise järele omavalitsuste tegelasi ministeeriumide uste taga toetusi mangumas käia ja kui seda tarvilisel määral ei anta, siis tõendatakse üleolevalt: rahagi puudub teil oma ülesannete täitmiseks, vabastame teid neist ülesannetest, kuid sellega ühtlasi ka teie õigustest!

Tsentralisatsioon on demokraatliku riigikorra surm ja õige rahvalitsuse kindlam alus on tugev omavalitsus. Ja kui meie keskvalitsusasutustes ärkav bürokratism oma käe on sirutanud omavalitsuste õiguste järele ning kogu võimu riigis oma kätte tahab kiskuda, siis peavad omavalitsused ise neile võimu püüetele kõige kindlamalt vastu hakkama. Eestkätt tahame võidelda selle eest, et meie kool ei saaks bürokratiseks asutuseks, millel puudub loomulik side oma lähema ümbruskonnaga. Eriti algkool

peab olema tihedas ühenduses rahvaga, sellepärast olgu meie siht, et need ülesanded, mis praegu algkoolide ülevalpida-

mise alal on maakonnaavalitsuste käes, ei läheks mitte Haridusministeeriumi, vaid kohaliku valla- või alevivalitsuse kätte.

Valla- ja maakonnaavalitsuste sissetulekute-, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse muutmise ja täiendamise seadus.

Eesti Maakondade Liidu algatusel on järgnev seaduse eelnõu kokkuseatud, mis Liidu nõukogu koosolekul 17. ja 18. dets. 1925 a. heaks kiideti. Seaduse eelnõu esitati Siseministri kaudu Vabariigi Valitsusele.

I.

Valla- ja maakonnaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse (R. T. Nr. 18/19—1920.) §§ 2, 38 ja 40 panna maksma järgmises redaktsioonis:

§ 2. Valla- ja maakonnaomavalitsustele antakse nende väljaminekute katmiseks vastavates eriseadustes ettenähtud alustel:

- a) valla- ja maakonnaomavalitsustele osa tulumaksust;
- b) maakonnaomavalitsustele — osa lisärimaksust; peale selle on nimetatud omavalitsused selleks samaks otstarbeks õigustatud vastavate nõukogude otsuste põhjal käesoleva seaduse järgi järgmisi maksusi võtma:
  - a) valla- ja maakonnaomavalitsuste heaks:
    1. Laada- ja turuplatside maks.
    - 1^a. Kinnisvara maks.
- d) vallaomavalitsuste heaks eriti:
  2. Isikumaks.
  3. Tööstusmaks.
  4. Maks aurumasinate, naftamootorite ja jalgrataste pealt.
  5. Veoärimaks.
  6. Maks sõiduhobuste ja sõiduriistade pealt.
  7. Kantselei maks.
  - 7^a. Liikumata varanduste maks.
- e) maakonnaomavalitsuste heaks eriti.
  8. Trahterimaks.
  9. Maks tööstuse ja kaubanduse ettevõtete äritunnistuste pealt.
  10. Maks liikumisabinõude pealt veeteedel.
  11. Maks autode, mootorjalgrataste, jah-tide ja mootorpaatide pealt.
  12. Sesongi (hooaja) maks.
  13. Maks laskeriistade ja jahipidamise lubade pealt.

14. Lõbustuste maks.

15. Kantselei maks.

16. Kuulutuste ja reklaam maks.

17. Maks varanduste pealt, mis tasuta ühe isku käest teise kätte üle lähevad.

18. Erimaksud.

§ 38. Veeteedel liikumisabinõude (paatide, venede, purjevenede jne.) pealt, mille alaline asupaik või liikumispiirkond väljaspool linna ja alevi piirisid ja mida inimeste ja kaupade vedamiseks või kalapüügiks tarvitatakse või muudeks otstarbeks väljaüüritakse; võivad maakonnanõukogud oma äranägemisel, nende abinõude veojõudu ja sissetulekut silmas pidades, maakonna heaks maksu võtta.

Maksust vabastatakse esimeses lõikes tähendatud liikumisabinõud, mida nende omanikud eneste tarviduste jaoks peavad ja mis mingit sissetulekut ei anna. Maksu määramise ja sissenõudmise lähema korra määrab kindlaks maakonnanõukogu. Maksu võtmisel tuleb §§ 13 ja 14 ettenähtud mää-rusi vastavalt tarvitusele võtta.

§ 40. § 39 tähendatud liikumisabinõud võivad nende üleviimise korral jooksval maksuaastal ühest omavalitsuse üksuse piirkonnast teise või kui nende alaline liikumispiirkond on teises omavalitsuse üksuse piirkonnas maksu alla arvatud saada nende uues alalises asukohas või alalises liikumispiirkonnas.

Maksu sisseõudmise juures tuleb §§ 13 ja 14 ettenähtud mää-rusi vastavalt tarvitamisele võtta.

II.

Valla- ja maakonnaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutist seadust täiendada järgmiselt:

1^a. Kinnisvarade maks.

§ 8¹. Kinnisvara maksu võetakse maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse (R. T. Nr. 18/19—1920 a. ja Nr. 4—1921 a.) alustel ja korras, kus juures otsekoheste maksude peavalitsuse, riigi liiku-

mata varanduste maksuameti ja maksumaksumisjoni ülesanded maakonnaavalitsusele — ning otsekoheste maksude peakomisjoni ülesanded maakonnaõukogule vastavalt üle lähevad.

§ 8². Maakonna omavalitsustel on õigus maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse (R. T. Nr. 18/19—1920 a. ja Nr. 4—1921 a.) § 4 ettenähtud maksu määrasid tõsta kuni 15⁰o.

§ 8³. Kinnisvara maks, kui ka viivitusraha jaotatakse iga kuu maakondade, alevite (kui seal seda maksu võetakse) ja valdade vahel, kusjuures maakond saab kolm neljandikku kogu sissetulnud maksust ja viivitusrahast ja vald või alev ühe neljandiku maksust ja viivitusrahast, mis sissetulnud nende piirides asuvate kinnisvarade pealt.

§ 8⁴. Valla- ja alevivalitsused teevad § 8³ põhjal iga kuu esimesel päeval arvet kõigi eelmisel kuul sissetulnud kinnisvaramaksu ja viivitusrahade summade kohta ja annavad maakonnaavalitsusele kuuluva osa edasi mitte hiljem 10 kuupäeva. Maakonnale kuuluva maksu summa mitte õigel ajal edasiandmise korral võetakse viivitusraha 2⁰o kuus.

Tõuseb aga vastuvõetud maakonnale kuuluv maksusumma 100.000 — peale, siis on valla- ja alevivalitsused kohustatud seda summat viivitamata maakonnaavalitsusele üle andma.

§ 8⁵. Maakonnaõukogul on õigus käesoleva seaduse § 8⁴, samuti ka maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse (R. T. Nr. 18/19—1920 a. ja Nr. 4—1921 a.) §§ 16,17 ja 28 ettenähtud tähtaegade asemel määrata teisi tähtaegu.

16. Kuulutuste ja reklaamimaks.

§ 50¹. Kuulutuste ja reklaamimaksu võetakse igasuguste äriliste iseloomuga kuulutuste ja siltide, muuseas valguse ja liikuvate reklaamide pealt, mis väljaseatud maakonna piirides, väljaspool alevit ja linnu, kas selleks määratud kohtades või hoonete seintel, äriruumides või teistes avalikkudes kohtades.

Maksumäärad ja maksuvõtmise korra määravad kindlaks maakonnaõukogud.

Maksust vabastatakse valitsuse ja omavalitsusasutuste kuulutused.

17. Maks varanduste pealt, mis tasuta ühe isiku käest teise kätte üle lähevad.

§ 50². Maakonnaõukogudel on õigus vastava maakonna omavalitsuse kasuks määrata maakonna piirides olevate varan-

duste tasuta üleandmise pealt maksu riigi kasuks võetava lõive lisamaksu näol kuni 50⁰o suuruses täh. lõivest.

§ 50³. Pärilajil või testamendi täitjal (kui sarnased määratud) ning tasuta võõrandamise aktist osavõtjad isikud on kohustatud peale varanduse hinna, mille pealt lõivu võetakse, teatama ka varanduse asukoha.

§ 50⁴. Seaduses ettenähtud mahaarvamisi tasuta ülemineva varanduse hinnast toimetatakse järgmiselt:

a) riigi kui ka omavalitsuse ja teised kinnisvarade peal lasuvad maksud, samuti ka varanduse peal lasuvad kinnitatud võlad arvatakse maha ainult tähendatud varanduste väärtusest.

b) teised mahaarvamised jaotatakse terve varanduse koosseisu peale vastavalt tema üksikute osade hindamisele (hindadele).

§ 50⁵. Maakonna omavalitsustele minev maksumäär arvatakse välja samade isikute ja asutuste poolt, kes toimetavad riigi heaks võetava lõivu väljaarvamist.

§ 50⁶. Kõik ametiasutused (nii kohtu kui ka administratiiv asutused) teatavad kõikidest neile teatavaks saanud varanduste tasuta üleminekust, mis kuuluvad omavalitsuste kasuks võetava maksu alla, nii otsekoheste maksude peavalitsusele kui ka vastavale maakonnaavalitsusele.

18. Erimaksud.

§ 50⁷. Erakorraliste tingimuste juures võivad maakonna nõukogud hädatarvilisteks tarbeteks määrata erilisi, käesoleva seaduse § 2 p. 18 ettenähtud erimaksusid.

§ 50⁸. Maakonna nõukogude otsused erilise maksu võtmise kohta hädatarvilisteks tarbeteks peavad sisaldama järgmisi andmeid:

a) maksu otstarbe, b) maksu alla kuuluvaid isikuid, kas terves maakonnas või maakonna üksikutes osades, c) maksustamise aluseid ja d) maksu määra.

§ 50⁹. Maakonna nõukogude otsused erilise maksu võtmise kohta tehakse maakonnaõukogu liigete seadusliku arvu kahe kolmandiku enamusega ja esitatakse siseministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

III.

Maal asuvate liikumata varanduste pealt riigi heaks võetav maks kaotatakse ära.

IV.

Tulumaksu seaduse § 91 panna maksma järgmises redaktsioonis: „Käesoleva seaduse järgi sissetulnud maksust ja viivitusrahast arvatakse 2/3 omavalitsustele. Sel-

lest summast läheb linnadele 24⁰/₀, maakondadele 64⁰/₀, alevitele ja valdadele 12⁰/₀.

Üksikute omavalitsuste üksuste vahel jaotatakse need summad vastavalt viimasel üldrahvalugemisel kindlaks tehtud harilikule elanikkude arvule."

V.

Riigi ärimaksu seadus (S. K. V. k. 1914 a. väljaanne) täiendada järgmiselt:

„§ 578¹. Sissetulnud lisamaksust ja viivitusrahast määratakse iga aasta 15⁰/₀ maakonna omavalitsustele. Üksikute maakonnaomavalitsuste vahel jaotatakse täh. summa vastavalt viimasel üldrahvalugemisel kindlaks tehtud elanikkude arvule."

VI.

Käesolev seadus hakkab maksma .....

Riigikogu esimees:

Riigikogu sekretäär:

Seletuskiri.

19. jaan. 1920 a. seadustega pandi alus praegu maksvatele maaomavalitsuste maksuseadustele. Täiendused ja muudatused, mis nendes seadustes ajajooksul tehtud, ei ole maakonna omavalitsuste tulusi tõstnud. Arvates 1920 a. algust on omavalitsuste sunduslised kulud aga märksa tõusnud. Maksvate seadustega lubatud sissetulekud ei võimalda nende kulude katmist, mis seadustega maakonnaomavalitsuste peale pandud, rääkimata uutest kohustest algkooli võrgu teostamise, teede korralduse ja hoolekande alal, mis kuuluvad ja omavalitsuse mõtte järele peavadki kuuluma omavalitsuste kohuste hulka. Sarnane seisukord, kus maksuseadused ei võimalda tarvilikke sissetulekuid, on sunninud Vabariigi Valitsust juba aastaid maakonnaomavalitsustele õpetajate palkade maksmiseks toetusraha andma. Maksvad maksuseadused on osutunud sedavõrd ajast mahajäänuks, et riikline toetus mõnes maakonnas ligi 50⁰/₀ eelarve tulust välja teeb.

Toetusrahade süsteem ja selle tagajärjel tekkinud olukord ei ole normaalne, ta halvab omavalitsuste tegevust ja algatust, hävitab omavalitsuste vastutuse tunnet, ei võimalda iseseisva omavalitsuse majanduspoliitika ajamist, sunnib kõiki lootusi ainult keskvalitsuse toetusrahade peale panema, mispärast vaja on ajaviitmata, kuna see seisukord juba aastaid kestnud, põhjapa-

nevaid parandusi luua omavalitsuste edukaks tööks.

Esialgset parandust seisukorda toob maksvate maksuseaduste muutmine sel määral, et need kindlustaks nende kulude katmist, mis maakonnaomavalitsustel praegu on.

Maakonnaomavalitsuste andmete põhjal kujuneks maakonnaomavalitsuste üldpuudujääk 1.26 a. 172 miljoni marka, missugust summat ka maakondadele toetusrahaks 1926/27 eelarve aastaks paluti. Seda puudujäägi summat aluseks võttes on ka käesolev seaduse eelnõu kokkuseatud nii, et ta võimaldab ligikaudu selle summa kättesaamist. Senine riikline toetus õpetajate palkadeks jääks käesoleva seaduse maksma hakkamisega ära.

Kuna üldiselt allakriipsutakse, et rahva kandejõud ei luba uusi makse peale panna, ja riik seni toetusraha maakonnaomavalitsustele on annud, annab käesolev seadus peasjalikult toetusraha asemel teatud riigi maksud ehk nende osad üle ühes vastutusega nende maksude määramisel, osalt ka maksu sissenõudmise aparadi.

Viimane käib liikumata varanduste maksu kohta (§§ 8¹ — 8²). Täh. maksu riigi osa läheks § 8³ järele maakonnaomavalitsustele ühes kohustusega, mis Liikumata Varanduste maksuametil seni oli (§ 8¹). See muudatus tõstaks maakondade sissetulekut 40 miljoni marga võrra.

Teise suurema tuluandja näeb seaduse eelnõu tulumaksu seaduse § 91 muutmise, mis selle seaduse IV osas väljendatud jagamisviisi juures annaks, aluseks võttes 1925 a. tulumaksu üldsummat riigi eelarves, omavalitsustele senise $\frac{1}{3}$ osa asemel $\frac{2}{3}$ tervest tulumaksust, s. o. 232 miljoni marka, mis ärajaotatult välja teeb: maakonnaomavalitsustele 64⁰/₀ — 148.400.000 m., linnadele 24⁰/₀ — 55.600.000 ja valdadele ning alevitele 12⁰/₀ — 27.800.000 m. Mahavõttes maakonnaomavalitsuste senist tulumaksu eelpool toodud summast, tõuseks tulumaksu seaduse § 91 muutmisega maakondade tulu 102 milj. marga võrra.

Kolmandama suurema sissetulekuna määrib eelnõu V osa ära protsendid riigi ärimaksu pealt. Maakonna omavalitsused puhtakasu maksust (lisaärimaksust) seni osa saanud ei ole. Aluseks võttes 1924 a. peale määratud puhtakasu maksu üldsummat 196.813.035 marka, annaks 15⁰/₀ sellest maksust maakondadele 29.500.000 m., kokku kõik kolm maksu 171.500.000 m., kattes seega praegust puudujääki.

Et kulude suurus ühtlane ei seisa, vaid riigi ülesehitava töö ajajärgus nad ka

suurema kokkuhoidmise juures tõusmise tendentsi näitavad, annab seaduse eelnõu tarbekorral maakonnaõukogudele õiguse 1) liikumata varanduste maksu määrasid tõsta kuni 15% (II j. § 8²), 2) varanduste tasuta üleandmise pealt riigi maksu kõrval võtta lõivu lisamaksuna kuni 50% täh. lõi-

vust (§ 50² — 50³) ja 3) erakorraliste kulude katteks erimakse võtta Vabariigi Valitsuse kinnitamisel (§§ 50⁷—50⁹).

§ 50¹ ettenähtud kuulutuste ja reklaamimaks ei anna nimetamisväärlist tulu, kuna § 40 muutus reguleerib õiglasemalt liikumisabinõude maksu omavalitsuste vahel.

Valdade ühendamise ja lahutamise.

EUGEN MADDISON.

Baltimaa vallakogukondade seadus (Üldkub. Asut. sead. § 18 märkuse lisa, S. K. II k.) näeb ette valla kogukondade ühendamist (соединение). Talurahva asjade asutuste seadus (Üldkub. Asut. sead. § 21 märkuse lisa, S. K. II k.) — peale selle vallakogukondade lahutamist (разделение). Vallakogukondade ühendamine võis Baltimaa vallakogukondade- ja talurahva asjade seaduste järgi sündida kas tähendatud asutuste (talurahva komisjari ja talurahva asjade kubermangu komisjoni) korraldusel või vallakogukondade omavahelisel kokkuleppel (по взаимному их соглашению) ja talurahva asjade kubermangu komisjoni kinnitusel (Balt. vallak. sead. § 2 ja selle märkus, talur. asjad. asut. sead. § 8 p. 1, § 9 ja § 17 p. 6). Vallakogukondade lahutamine aga — ainult talurahva asjade asutuste korraldusel (talur. as. asut. sead. § 8 p. 1 ja 17 p. 6). Talurahva komisjaride otsuste peale valla kogukondade ühendamise kohta võisid huvitatud kogukonnad kaebata ühe aasta jooksul talurahva asjade kubermangu komisjonile ja selle otsuste peale ühe kuu jooksul valitseva senati teise departamangule.

Meil ei ole talurahva komisjare ega ka talurahva asjade kubermangu komisjoni. Tähendatud komisjaride ja kubermangu komisjoni otsused ja kohused on omavalitsuse ajutise järeelvalve seaduse („Riigi Teataja“ Nr. 78 — 1919 a.) järgi vastavalt üleläänud maakonnaavalitsustele ja siseministeeriumile. Seda arvesse võttes, toimivad praegu tugeedes tähendatud seadustele ja neis ettenähtud korrale valdade ühendamist ja lahutamist maakonnaavalitsused ja siseminister (v. Riigikohtu otsus 16. juunist 1921 Valtu valla asutamise asjus). Ühes teises asjas on Riigikohus isegi seletanud, et valdade piiride muutmise juures tuleb isegi eelpool tähendatud aastast kaebuse tähtajast kinnipidada (Riigikohtu otsus 10. märtsist 1925 a.

Tähtvere ja Ropka valla osade vahetamise asjas).

Tahtmata tekitab küsimus, kuivõrd tähendatud kord on kooskõlas meil maksva omavalitsuste õigusliku seisukorraga. Tuge-des samuti omavalitsuse ajutise järeelvalve seaduse peale, leian isiklikult, et selles asjas nõuetav kooskõla puudub. Omavalitsuse ajutine järeelvalve seadus kõneleb muu seas, et „endise talurahva asjade komisjaride õigused ja kohused, niipalju kui see käesoleva seadusega kokkukõlas (minu harvendus. E. M.), lähevad vastava maakonnaavalitsuse kätte“, kuna „kubermangu talurahvaasjade komisjonis õigused ja kohused . . . lähevad samal alusel (minu harvendus. E. M.) siseministeeriumi kätte“ (§ 12). Järjekuldselt ainult need õigused ja kohused on maakonnaavalitsustele ja siseministrile üleläänud, mis omavalitsuse ajutise järeelvalve seadusega kokkukõlas. Mida aga näeb ette omavalitsuse ajutine järeelvalve seadus? Ta näeb ette, et järeelvalve omavalitsuste tegevuse üle võib olla ainult selle seaduslikkuse suhtes. Kui oleks tahetud selle seadusega normeerida seaduslikkuse järeelvalvet, otstarbekohasuse järeelvalvet mõne teise seaduse hooleks jättes, siis oleks seda ka seaduse pealkirjas väljendatud, kuid pealkiri kõneleb üldse järeelvalvest. Sellest aga tuleb järeldada, et otstarbekohasuse järeelvalvet üldse ei peaks olema. Kuid ühendamise ja lahutamise protseduur on eelpool kirjeldatud näol täiesti otstarbekohasuse järeelvalve väljendus. Mis sellest järgneb? Sellest järgneb, esiteks, et maakonnaavalitsustele ja siseministeeriumile on omavalitsuse ajutise järeelvalve seaduse põhjal vastavalt üleläänud ainult need talurahvaasjade komisjaride ja talurahva asjade komisjoni õigused ja kohused, mis neil asutustel olid vallakogukondade suhtes seaduslikkuse

järelvalve alal ja niivõrd, kui võrd need õigused ja kohused sellel alal kooskõlas omavalitsuse ajutise järelvalve seadusega, ja, teiseks, et maakonnavalitsuste ja siseministeeriumi osavõtt valdade ühendamise ja lahutamise asjus on mõeldav niivõrd, kui võrd see seaduslikkuse järelvalve teostamise seisukohalt üldse võimalik. Kui nüüd pöörata Baltimaa vallakogukondade seaduse juurde, siis näeksime, et valdade ühendamine võiks sündida ainult selle seaduse § 2 märkuses ettenähtud korras, s. t. valdade omavahelise kokkuleppe teel, kusjuures maakonnavalitsustele ja siseministeeriumile kuuluks järelvalve selle seaduslikkuse üle. Mis puutub aga valdade lahutamisse, siis võiks see, minu arvates, praegu sündida ainult seadusandlisel teel, sest puudub sellekohane seadus, mille põhjal endise talurahva asjade komisjoni õigused sellel alal oleksid siseministeeriumile üleläänud; pealegi on olemas seadus (omavalitsuse ajutine järelvalve seadus), mis eitab üleandmist.

Oletame aga, et sarnane arvamine on ekslik — nimelt oletame, et valdade ühendamise ja lahutamise sünnib endises korras. Kuid siis tekitab küsimus, kes on siis praegu need kompetentsed asutused, kes neid asju meil ajaksid. Nendeks ei või, nagu juba öeldud, olla maakonnavalitsused ja siseministeerium, sest nende talurahva asjade komisjaridelt ja talurahvasjade komisjonilt päritud õigused ja kohused on täpselt kindlaks määratud omavalitsuse ajutise järelvalve seadusega. Kes võiks siis nendeks olla? Mina vastaks: asutused, keda tuleb seadusandluskogul veel sellekohase seadusega ära määrata või isegi ellukutsuda. Sellest aga tuleks järeldada, et seni, kuni need asutused määramata ei võiks ettevõtta isegi valdade ühendamist. Kuid asume seisukohale, et maakonnavalitsused ja siseministeerium on seadusandluse poolt volitatud toimetama valdade ühendamist või lahutamist. Kui seda seisukohta õigeks pidada, tekkivad tahtmata küsimused, esiteks, kas on maksev sel juhtumisel eelpool tähendatud aastaline tähtaeg kaebuste esitamiseks valdade poolt maakonnavalitsuste otsuste vastu, teiseks, kas on siseministeerium see kompetentne instants, kes neid kaebusi arutaks, ning, kolmandaks, kas võib valdade ühendamist ettevõtta igal ajal. Minu arvates ei ole enam maksev

tähendatud aastaline tähtaeg, ei ole ka siseministeerium see kompetentne instants, kes oleks õigustatud arutama selles asjas esitatavaid kaebusi, ning lõpuks valdade ühendamist ja lahutamist võib toimetada ainult teataval ajal. Tähendatud tähtaeg ja kaebuse kord oli mõeldav, kui valdade ühendamist ja lahutamist toimetataks ülemus, kelleks oli, esiteks, talurahvasjade komisjar ja teiseks, talurahvasjade kubermangu komisjon. Nüüd aga, kus maakonnavalitsused ja siseministeerium teostavad ainult järelvalve funktsioone, — t. s. ei ole ülemus valdadele, — on mõeldav ainult üks kaebamise kord ja see oleks kaebuste esitamine administratiivkohtu korras. See tähendaks, et vallad peaksid kaebama maakonnavalitsuste otsuste vastu valdade ühendamise asjus kohtule, aga mitte siseministeeriumile, administratiivkohtu korras ja selles seaduses ette nähtud ühe kuulise tähtaaja jooksul (omavalitsuse elluviimise seaduse lisa § 13, Admin. kohtu korra § 5 p. b ja § 9); samas korras ja samal tähtajal tuleks valdadel kaebada siseministeeriumi otsuste vastu valdade lahutamise asjus. Mis puutub lõpuks sellesse, millal võib ettevõtta valdade ühendamist ja lahutamist, siis asun isiklikult seisukohal, et seda võib ettevõtta küll igal ajal, kuid maksvuse omandaks sarnane ühendamise ja lahutamise mitte enne, kui endiste vallanõukogude volituste tähtaeg lõppenud. Vallanõukogusi aga valitakse seniste seaduste järgi (vallanõukogude valimisseadus, § 74, „Riigi Teataja“ nr. 26 — 1921 a., ja linna- ja alevivolikogude ning valla- ja maakonnanõukogude volituste aja kindlaksmääramise seadus, „Riigi Teataja“ nr. 123 — 1923) kolme aasta peale. Vallanõukogude volitused võivad lõppeda enne seda tähtaega ainult Riigikorra Kaitse seaduses („Riigi Teataja“ nr. 29/30 — 1925 a.) etteõhtud juhtumistel, nimelt juhtumistel kui siseminister on selle seaduse § 3 kolmandama lõike põhjal õigustatud uued valimised välja kuulutama, s. t. kui nõukogu teatavate liigete volitused on lõppenuks tunnistatud ja selle tagajärjel nõukogu koosseis on vähenenud 30° võrra või rohkem. Teisi juhtumisi ei näe seadus ette. Nende juhtumiste jaoks, kui vallanõukogu liige kaotab oma valimise õigused, lahkub surma läbi või volitust maha pannes, on ettenähtud nõukogu koosseisu täiendamine teiste nimekirjas seisvate kandidaatide kutsu- mise näol (vallanõukogude valimisseadus, § 62), mis omalt poolt alla kriipsutab seda

asjaolu, et nõukogu liigete volitusi ei või lõppenuks tunnistada mõnel muul põhjusel. Sarnane volituste lõppenuks tunnistamine leiaks aset, kui valdade ühendamine või lahutamine oleks juba maksev nõukogu liigete volituste kestvuse ajal. Kui aga tahetakse siiski valdade ühendamist või lahutamist ette võtta tähendatud volituste kestvuse ajal, siis võiks seda teha ainult seadusandlisel teel.

Lõpuks pööraksin tähelepanu veel selle peale, et seadus kõneleb valla kogukondade ühendamisest ja lahutamisest (о соеди-

нении и разделении волостных обществ) Järjelikult, seaduse seisukohalt ei saaks õigeks pidada ühe valla üksikute osade teise valla külge liitumist. See võiks sündida, minu arvates, ainult seadusandlisel teel, olgugi, et omal ajal Vene Senat on leidnud võimaliku olevat (Senati ukaas Kuurama kuberm. valitsusele 2. augustist 1899 a. nr. 3425, v. Jakoby: „Liivimaa talurahva seadus) seda teostada ka harilikul eelpool kirjeldatud administratiivses korras.

Õigusemõistmine olgu rahvale kättesaadavam.

J. KOKAMÄGI.

Kohtuministri ringkirjaga 20. jaan. 1919 a. nr. 4 lõpetati vallakohtute tegevus tema kujul ja vallakohtu ülesanded pandi osalt rahukohtunikude ja rahukogude peale. Viimasel ajal on vallakohtude ellukutsu- mise küsimus uuesti päevakorrade kerkinud. Ka ajakirjanduses on sagedasti sellest juttu olnud. Vallakohtute ellukutsu- mist põhjendatakse sellega, et praegused kohtud on liiast tööga koormatud ja mis pearsi — kohus on rahvale raskesti kättesaadav. Nimelt asuvad rahukohtunikud, kui esimese astme kohtud, rahvarikkamate kohtades, linnades ja alevites. Neist kohtadest kaugemal olijatel tuleb tihti sõita 20 — 30 klm. taha ja veel kaugemale kohtuniku juurde. Paljude nõudmiste juures ehk ei tasu nõude summa kohtusse sõitu kaugeltki ära, tunnustajate jalavaevast rääkimata. Demokraatliku riigikorra juures peaks eestkätt rahva huvid esiplaanil olema ja teiseks ei tohiks osa kodanikke eesõigustatud seisukorras olla. Praeguse kohtukorralduse juures ei ole kodaniku- kude huvid mitte esiplaanil ja ka osa kodanikke on kohtute suhtes eesõigustatud seisukorras. Nimelt linnad ja alevid. Kui võtta arvesse neid kulusi, mis tekivad kohtute kaugel olemise tõttu ja veel arvestada sellega ühenduses olevat aja kaotust, siis peab ütleva, et maarahva õiglane soov — kohus olgu rahvale kättesaadav — on täiesti põhjendatud. Kuid mitte üksi ainelist kahju ei too see rahvale, vaid veel ka moraalselt. Tihti on kodanikkudel nõuda üksiteiselt vähemaid summe, mille tagasimaksimisest võlgnikud loobuvad. Üksikud vahest nõuavad omi õiguste jalule sead-

mist, kuid paljud jätavad seda tegemata Lõovad lihtsalt käega. Ei olegi ju mingisugust mõtet 1000 marga pärast 30 — 40 klm. maha sõita ja tunnustajatele jalavaeva maksta, sest see ei tasu ennast ära. Muidugi jääb sellega kohtuskäijate arv väiksemaks ja kohtute töö-koorem kergemaks, kuid see ei tohiks põhjuseks olla. Sarnane teguviis kasvatab isikuid, kes seltskonnale ja riigile mitte õnneks ei ole. Siin peaks riigivalitsus ise vahele astuma ja püüdma õigusemõistmist kättesaadavamaks teha.

Kuigi suurem osa õigusteadlastest selle vastu on ja täiesti põhjendatud asjaoludel — kohtumõistmine peab olema juristide käes — siiski tuleb ka seda väidet — kohus peab rahvale kergesti kättesaadav olema — küllalt kaaluvaks lugeda. Ta peaks esimese veel üle kaaluma.

Muidugi on maal raske leida kohaseid kohtunikke, kuid sellest saab ka kuidagi üle. Võiks ju teatav haridusline tsensus maksuma panna. Näiteks kohtuliikmetelt nõuda vähemalt 6. kl. algkooli haridust ja kohtusekretäärit vastavat eksami. Eksami tegemist võiks veel nõuda ka kohtu esimehelt, sest tema ülesanded ametialal on suuremad, kui harilikul liikmel. Ja kui nõuded on täidetud, siis ei oleks vahest karta, et nad sellega hakkama ei saa. Vallakohtute alluvust võiks ju piirata 10 — 15.000 margaga tsiviil asjus ja väiksemate süütegudega kriminaal asjus.

Hoolekandekohtute ja valla vaestelaste-kohtute ellukutsumisega loeti hoolekande asjad, mis üle 100.000 marga, hoolekandekohtutele alluvaks ja alla 100.000 marga valla vaestelastekohtutele. Ka tol korral

kardeti, et vallakohtud oma ülesannetega hakkama ei saa, sest seal puuduvad juriidilise haridusega isikud. Tegelik töö aga näitab, et nad sellega hakkama saavad. Nüüd on valitsus Riigikogule hoolekandekohtute lõpetamise seadusega esinenud. Selle järele tulevad hoolekandekohtute toimetused üle anda vastavatele vaestlaste kohtutele. Sellega on igasugune kartus vallakohtute saamatusest kõrvaldatud.

Vallakohtute ellukutumine ei ole ka ei tea kui suurte aineliste kuludega seotud. Vallakohtu esimehe ja liikme ametite peale on harjutud vaatama kui auametite peale. Väikest tasu tuleks küll siingi maksta, kuid see tasu ei tohiks mitte valdade omavalitsustele koormav olla. Ei nõua ju vallakohtu liikme amet isikult täit tööjõudu. Ka sekretäri küsimusest saaks üle sellega, et kohtusekretäri kohuseid täidaks vallasekretäär. See kartus, et ei leidu kohaseid sekretäre on põhendamata. Muidugi tuleks ka sekretärile nende ülesannete täitmise eest erilist tasu maksta.

Kuigi mõnelt poolt soovitavaks peetakse, et vallakohtute asemel praegused rahu-kohtunikuid sagedaid väljasõituseid vallamajadesse ette võtaks ja seal selleks vastavad ruumid kohtumõistmiseks sisse seataks, on küsitav, kas see paremaid tagajärgi annab. Iseasi ehk oleks rahukohtunikute arvu suurendamisega ja praeguste jaoskondade vähendamisega, kuid see on suurte kuludega seotud. On ju rahva maksu-koorem isegi juba niivõrd suur, et igasugustest uutest kuludest peaks hoiduma.

Kõike kokkuvõttes võiks ütelda, et vallakohtute ellukutumiseks erilisi takistusi ei ole. Ka poliitilistel kongressidel on vallakohtute ellukutumine hädatarvilikuks tunnistatud.

Muidugi tuleks riigi- ja kohtutegelastel see küsimus põhjalikult ja mitmekülgsest läbi kaaluda. Ja kui see tarvilikuks tunnistatakse, siis vast alles võiks selle teostamisele asuda.

Küütide seadus.

Vabariigi Valitsuse poolt küütide taksi tõstmise otstarbel esitatud küütide määruse § 6 muutmise eelnõu andis Riigikogu Rahaasjanduse komisjonile põhjust, kodifitseerides küütide määruisi („R. T.“ Nr. 47 — 1919 a., Nr. 145/146 — 1920 a. ja Nr. 89 — 1922 a.) uue küütide seaduse väljatöötamiseks, tehes selles, peale takside tõstmise, muudatuse küütide saamise õiguses. Uue seaduse järele võib küüti tarvitada ainult riigi julgeoleku, kuritegevuse jälgimise ja tervishoiu aladel. Lähema korra küüditarvitamise ja nõudmise kohta määrab kindlaks Vabariigi Valitsus. Kõik küüdid on maksulised. Tasu suurus: hobusemehele iga hohuse ja kilomeetri pealt 30 marka, raskuste veo eest 36 mk. ja jalamehele 18 mk. kilomeetri pealt.

Rahaasjanduse komisjoni alam-komisjonis oli selle seaduse harutamise puhul kõne all üldse küütide kaotamine. See soov ei leidnud aga tarvilist vastukaja, sest postijaamad ei suudaks oma vähesuse pärast

neid ülesandeid täita, mis küütidel täita on. Küüditaksi postitaksist märksa kõrgemale tõstmine vähendab nii kui nii küütide tarvitamist. Kui kõne alla tuli küütide tarvitamise õiguse piiramine, siis tõsteti muu seas küsimus üles omavalitsusi küütide saamise õigusest välja jätta. Maakondade Liidu esitaja ettepanekul läks korda seadusesse ülesvõtta, et maakonnavalitsustel õigus jääb kuritegevuse jälgimisel ja tervishoiu aladel küüdi saamise tunnistusi oma ametnikkudele väljaanda.

Kaalumisel oli ka valdade sisemiste vedude ja tarviduste selle seaduste alla toomine, kuid leiti, et soovitav ei ole selle seaduse laiendamine selles suunas, sest valdade sisemisteks tarvidusteks valla elanikkude kobustused põhjenevad koorimatuste seaduse (Уставъ земской повинности) alusel vallanõukogude sisemisel korraldusel ja elanikkude vastastikkusel vabal kokkuleppel, mille kohta seaduse seletuskirjas vastav märkus toodud.

Omavalitsustegelased.

Hans Soosaar †.

Laupäeval, 20. veebruaril hilja õhtul suikus Viljandi haigemajas igavesele unele kauaaegne lugupeetud Viljandi vallasekretäär Hans Adama p. Soosaar.

Kadunu sündis 19. juulil 1870 a. Viljandi vallas Laane-Suki talus, kus isa peremeheks oli. Koolihariduse sai H. Soosaar Viljandi kihelkonna koolis.

21 aastase nooremehena asus S. vallaomavalitsuse tööpõllule, teenides 2. juulist 1892 a. kuni 25. juulini 1894 a. Pajusi valla kohtukirjutajana, 30. juulist 1894 a. kuni 20. detsembrini 1900 a. Viiratsi ja Vana-Võidu vallas ning 20. detsembrist 1900 kuni surmapäevani Viljandi vallas vallakirjutajana.

Oma ametialal oli kadunu asjatundlik ja rahvale alati vastutulelik ja sellepärast kõigist lugupeetud. Seda tõendab kõige paremini tema kauaaegne teenistus viimasel ametikohal.

Oma kutsealal oli ta agaralt tegev organiseerivas töös, võttes osa kõikidest vallasekretääride kongressidest ja koosolekuteist ja võites igalpool oma asjatundliku ja kaaluva väljaastumisega ametvendade lugupidamise. Nii Eesti üleriiklise vallasekretääride seltsi kui ka selle seltsi Viljandi osakonna juhatuses oli S. tugevamaks ja juhtivamaks tegelaseks.

Oma otsekoheste ametikohuste täitmise ja kutsehuvide rahuldamise kõrval leidis kadunu aega ka seltskonna ja muust tegevusest osa võtta. Nii oli ta Viljandi linnavolikogu liige majaomanikkude rühma poolt, töötas Eesti Omavalitsuse Kinnitusseltsi „Oma“ agendina, oli kogu aeg maakonnakohtu liikme kandidaadiks ja kohtuliikmeks. Kogu oma Viljandis oleku ajal oli ta kõigil Viljandi E. Põllumeeste Seltsi näitustel alati auhinnamõistjaks jne.

* * *

Neljapäeval, 25. veebruaril sängitati kadunu tema viimasele puhkepaigale. Saatma olid ilmunud teda tema viimasel teekonnal peale omaksete ja tuttavate Viljandi vallavalitsuse- ja nõukogu liikmed, valla ametnikud, paljud valla peremehed ja hulk lahkunu ametvendi — vallasekretääre, kelle poolt sooje järelehuude lahkunule öeldi.

Omavalitsuste päevauudised.

Maanteede ja sildade ehitamise ning korrashoiu summade jaotus.

Teedeministeriumi Ehitus-Tehnika osakonna poolt oli 25-ks märtsiks maanteede ja sildade ehitamise ning korrashoiu summade jaotamiseks koosolek kokkukutsutud, millest osavõtsid peale Ehitus-Tehnika osakonna juhataja ins. Perna kõigi maakonnavalitsuste, E. Maakondade Liidu ning Linnade Liidu esitajad.

Jaotamise alla tuli 1926/27 a. riigi eelarve järele 130 milj. ja 1926 a. kolme esi-

mese kuu krediit eelarve seaduse järele 17.010.420 m. suuruses. Viimane summa on ülekantud 1926/27 a. jaotuse kavasse, nii et kokku tuli jaotuse alla 147.010.420 m.

Peale pikemat elavat mõtetevahetust võeti A. Kohveri (Võru) ettepanekul 7 häälega 5 hääle vastu ühe erapooletuma juures seisukoht vastu, et teede ja sildade ehitus ning korrashoiu summad tulevad maakondade vahel 1926/27 a. jaotada aluseks võttes 1. ja 2. klassi teede pikkust ning rahva arvu. Terve summa ei käi selle jaotuse alla. Et maakondi on, kellel

erakorralised ehitused ees ja keda üld jaotuskava ei rahulda, jäeti ühemeelse otsusega 10% üldsummast Teedeministeeriumi käsutada erakorraliste tööde jaoks sooviga, et 10 aasta kohta maakonnad võrdlemisi ühesugused summad saaks eel-pool nimetatud alustel. See 10% on märksa suurem summa kui Teedeministeerium oma käsutusse soovis saada. Suurema summa jätmise põhjuseks see, et vastuvõetud summade jaotuse alus kõigile maakondadele mitmesuguste olude tõttu ühtlaselt kasulik ei ole. Linnadele väljaspool ehituspüürkonda teede ehitamiseks ja sildade korrashoiuks ettenähtud 12. milj. jäeti Teedeministeeriumi käsutada õigusega osa saada sellest summast niihästi linna- kui maakonnaavalitsustel, sest proportsionaalselt on linnade administratiiv piirides koguni vähe teid.

1924 a. oli I ja II klassi teede kogupikkus maakondades kilomeetrites: Harjumaal 1450, Läänemaal 800, Virumaal 1750, Järvamaal 850, Võrumaal 1213, Viljandimaal 950, Pärnumaal 1050, Valgamaal 450, Petserimaal 400, Tartumaal 1700, Saaremaal 900, kokku 11.513 kilomeetrit.

Omavalitsuste liitude seadus
on Riigikogu poolt vastuvõetud.

Toetus jaoskonnaarstide kursuste ärapidamiseks

on riigi 1926/27 a. eelarvesse sissevõetud.

Põllumajandus arvestustööde eest auhinna saajad.

Riigi Statistika Keskbüroo juurde moodustatud komisjon määras põllumajandus arvestustööde eest auhinnad järgmistel valdade arvestajatele:

I auhind (5000 marka): Harjumaal Järvakandi, Läänemaal Lihula, Pärnumaal Tori ja Virumaal Järve vallale;

II auhind (3000 m.): Pärnumaal Tõstama, Järvamaal Kuksema, Harjumaal Vihterpalu, Läänemaal Piirsalu, Viljandimaal Öisu, Tartumaal Härjanurme ja Laius-Tähkvere, Valgamaal Keeni ja Tõlliste ja Võrumaal Vana-Laitsna vallale;

III auhind (Eesti Statist. grafika album): Pärnumaal Jäärja, Laatre ja Vee, Viljandimaal Adavere, Tartumaal Elistvere, Meeri, Saare, Valguta ja Vara ning Võrumaal Erastvere vallale.

Kõige korralikumalt ja tähtjaks on arvestustööd läbiviinud Pärnumaa.

Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest

Lasteta kodanikkude maksustamise kava.

Maakondade Liidu nõukogu kohustas oma dets. kuu koosolekul Liidu juhatus kokku seadma lasteta kodanikkude maksustamise seaduse eelnõu. 25. märtsi koosolekul harutas Liidu juhatus põhimõteteid selle seaduse eelnõu jaoks. Lasteta kodanikkude maks läheks ülesseatud põhimõtete järele laste hoolekande ja kehvade õpilaste toetamise peale, kuna ta sisse võetakse teatud protsendi suuruses tulumaksu maksjalt, teatud sissetuleku suuruse pealt lasteta isikutelt teatud vanaduses. Protsendi ja vanaduse määrad jäeti seniseks lahtiseks, kuni ühe maakonna tulumaksu maksjate kohta vanuse, perekonnaseisu ja maksu suuruse kohta andmeid kogutakse ja läbi töötatakse näitliku tagajärje kättesaamiseks kavandatava maksu kohta.

Omavalitsuste arhiivide korraldamine.

Arhiivide korraldamise alal on meie omavalitsustes vähe ära tehtud, välja arvatud teatud linnad. Maakondade Liidus pandi juba mõne aasta eest eeltööd käima arhiivide korraldamise alal. Vahepeal on maakonnaavalitsuste arhiivide ja sekretäride poolt sellel alal uurimis- ja proovimistööd tehtud ja nüüd on sinnamaale jõutud, et Liidu poolt moodustatud komisjon 26. märtsil arhiivkorralduse alal arhiivi kodukorra, rakendusraamatute ja nende juurde käivate seletuskirjade põhimõtted A. Siitami ja T. Lauri kavade järele vastu võttis, nii et lähemal koosolekul komisjon oma tööga lõpule jõuab.

Selle juures ei saa tähendamata jätta, et arhiivi korraldus tarviliku eeskuju puudusel raskusi on sünnitanud. Lääne-Euroopa eeskujud on suurte keskarhiivide kohased,

kuna Saksa süsteem suure hulga rakendusraamatutega väga keeruline on. Komisjoni poolt vastu võetud korralduskavad ja pea-rakendusraamatud erinevad tuntud süsteemidest oma lihtsusega, kuid võimaldavad arhiivi korralikku kasutamist, mis pärast need kavad sündsad on peale maakonnaavalitsuste ka vallavalitsuste ja muude asutuste arhiivide jaoks.

Koosolekust võtsid osa kõik komisjoni liikmed: A. Siitam, Viljandi m. v. sekretäär, D. Tomson, Pärnu m. v. arhiivaar, T. Laur, Harju maakonnaaval. arhiivaar ja H. Avikson, E. Maak. Liidu sekretäär.

Pea juriidilisnõuandja E. Maakonnade Liidus juurde.

Omavalitsusliitude tähtsamaks tegevusalaks välismaadel on juriidiline nõuandmine omavalitsustele. Ka meil näib selleks vajadust olema. Seda tõendavad need rohked nõuandmist paluvad kirjad, mis peale „Maaomavalitsuses“ ilmunud küsimuste „Maaomavalitsuse“ toimetusele omavalitsuste poolt saadetakse keerdküsimuste lahendamiseks. Nende hulk tõuseb tuntavalt nüüd, kus Siseministerium ettekirjutanud, et igasuguste küsimuste seletuste küsimisest Omaval. asj. Peavalitsuselt tuleb loobuda ja kahtlust äratavad küsimused tulevad koha peal omaval. juriidiliste nõuandjate abil lahendada.

Silmaspidades ühelt poolt seda, et administratiiv alal tegutsevaid õigusteadlasi vähe on, teiselt poolt praegu väljavaated võimaluse kohta olemas on, et E. Maakonnade Liit võiks tuntud juristi administratiiv alal oma teenistusesse saada, esitas Liidu juhatus oma otsuse kohaselt 19. märtsist s. a. maakonnaavalitsustele järelekaalamiseks küsimuse, kas on soovitatav sarnast isikut omavalitsuste pea juriidilisnõuandjana Liidu juurde ametisse võtta ja kas võtaksid maakonnad ühes valdadega tema palga oma kanda.

Keskelt läbi teeks pea juriidilisnõuandja palkamine valla kohta aastas kulu 850 mk. Liidu juhatus palus maakonnaavalitsusi küsimust aegsasti läbikaaluda ja oma seisukohta selle küsimuse kohta teatada, et juhatus teaks, arvesse võttes maakonnaaval. seisukohte, küsimuse jaataval korral Liidu nõukogu lähema koosoleku päevakorda võtta.

Jaoskonna arstid nõuavad tasu ühtlustamist ja ühtlasi tasu tingimisi teiste ametnikkudega.

Jaoskonna arstide Selts saatis Liidule

märgukirja, milles palub arstide tasu kõigis maakondades ühtlustada ja arstiabi ning lisatasude asjus teiste maakonnaavalitsuse ametnikkudega üheõigusliseks teha. Et omal ajal küsimust Liidu nõukogu koosolekul pikemalt arutati ilma kokkuleppele jõudmata, et siin puht rahalise küsimusega tegu on, mis maakonnaõukogude võimkonda kuulub, et ka muude maakonnaaval. ametnikkude palkade küsimust Liit arutanud ega palkasi normeeritud ei ole, ei leia Liidu juhatus ka selle küsimuse otsustamiseks enesel õigust olema, mis pärast saadab jaoskonna arstide Seltsi märgukirjast ära kirjad igale maakonnaavalitsusele teadmiseks.

Kooli- ja valla maade ja hoonete valla nime peale kreposteerimise seaduse eelnõu

kokkuseadmise võttis Liidu juhatus 19. märtsi koosolekul oma ülesandeks.

Tartu maakonnaõukogu koosolek 19. ja 20. veebruaril.

Tartumaa koolimajade ehitusfond.

Nõukogu kinnitab Tartumaa koolimajade ehitusfondi põhikirja, mille edaspidi täielikult ära toome.

Õlleladude pidamiseks lube ei anta.

Mustvee aleviplaan kinnitakse.

Koolimajade müük.

Seisuste kaotamise seaduse järele maakonna omanduseks langenud koolimajade, nimelt Otepää luth. kog., Rõngu luth. kog., Kavilda gr. õigeusu kog., Mustvee gr. õigeusu kog., Kodavere luth. kog., Kavilda gr. õigeusu kog. abikoolimaja ja Laiuse gr. õigeusu kog. koolimaja müügilepingud kinnitakse.

Lõbustusmaksu määrust muudetakse sellega, et kõik koolihoolekogu poolt kooli heaks korraldatud pidud vabastakse lõbustusmaksust.

Asutatava maakonna tööstuskooli asukohaks määratakse varem otsustatud Elva asemele Jõgeva.

Maarahva ülikooli asutamise eeltöid volitakse maakonnaavalitsust tegema nii, et kool võiks 1927. a. avatud saada.

1926. a. eelarve võetakse Mk. 82.138.816.— suuruses ühel häälel vastu. Selle juures otsustakse maa-

konnaavalitsuse teenistuses olevate isikute arstiabikuludest maakonnaaval. poolt katta 75%, kuna 25% arstiabi tarvitaja kanda jääb.

Mõisahoonete omandamine.

Kavastu mõisa herrastemaja, milles maakonna vanadekodu asub, otsustakse ühes kõrval hoonetega maakonnale omandada.

Saaremaa maakonnanõukogu koosolek 8. märtsil.

Majapidamise kooli asutamine.

Nõukogu tunnistas ühe aastase kursusega majapidamise kooli asutamise Kaarma-Suuremõisas tarvilikuks ja otsustab tähtsuse koolile paluda tarviliku maaala ja hooned. Kooli kava kokkuseadmine antakse komisjoni hooleks.

Teise põllutöökooli asutamine.

Maakonnaavalitsuse ettepanekul otsustatakse Oti mõisas alam põllutöökool asutada ja Põllutööministeeriumis palvega esineda Põide kirikumõisast vastav maaala põllutöökoolile eraldada ja Oti mõisa hoonetealune krunt ja aiatalu Põide kirikumõisast põllutöökoolile reserveeritava krundiga liita.

Leisi koolimaja ehitamiseks kindlustakse täiendav laen 1 milj. marga suuruses.

Orisaare alevik

otsustakse Maasi vallast eraldada ja Uuemõisa valla külge liita.

Lääne maakonnanõukogu 5. märtsil 1926. a.

Vald õlleladupidajaks.

Lihula vallanõukogu palve peale lubatakse vallanõukogule valla piires õlle müüki korraldada ja õlleladu pidada.

Ühine apteek linnavalitsusega.

Ärakuulates lepingu kava ühise apteegi avamiseks Haapsalu linnavalitsusega, tunnustatakse see vastuvõetavaks ning volitakse m. v. seda allakirjutama ning ühise ettevõtte jaoks 600.000 marga suuruses krediiti muretsema. Apteegi tegevuse juhtimine seisab 6-e liikmelise juhatuses ja 10 liikmeline nõukogu käes.

Puu- ja rauatöö kooli hoonete ostmiseks

annab nõukogu m. valitsusele tarvilise volituse.

Vabad kohad.

Järvesu vallavalitsus vajab kantselei tööjõudu.

Võru vald vajab vallasekretääri

Tartu maakonnaavalitsus vajab loomaarsti.

Kuikatsi vallavalitsus vajab vallasekretääri.

Petseri maakonnaavalitsus vajab maakonna apteekri abilist.

Välismaade omavalitsused.

Rahvusvaheline Linnade Liit.

Läinud aastal 28. sept. — 8. oktobrini Pariisis ära peetud III. Rahvusvaheline Linnade kongress, millest pea kõikide maailma kultuur-riikide linnade omavalitsuste ja Linnade Liitude esitajad osa võtsid ja kus rida huvitavaid ja tähtsaid küsimusi arutamisel oli, on nähtavasti suurt hoogu Rahvusvahelisele Linnade Liidu tegevusele annud. Liit on juba nüüd asunud ettevalmistustöödele IV. Rahvusvahelise Linnade kongressi kokku kutsumiseks 1927 a. Peale III. kongressi päevako ras olnud küsimuste, nagu — „Omavalitsusline kord mitmesugustes riikides“, „Kogukondade maapolitika ja selle mõju korteri kriisi lahendamise peale“ ja „Suurte omavalitsuste üksuste administratiivne korraldus“ — millised, kui väga suure ulatusega, mitmekesi-

ses ja keerulise iseloomuga, veel põhjaliku ja süstematiseeritud läbitöötamist nõuavad, mida ka on ette võetud, on Liit veel rida uusi küsimusi üles võtnud, nagu: 1) „Kodukondade rahandus“ ehk „Kogukondade tuluallikad.“ 2) „Mitmesugused tarvitamisel olevad süsteemid prügi korjamisel ja ärakoristamisel.“ 3) „Tööstuslike iseloomuga kogukondlised ettevõtted.“ 4) „Kogukondade arhiivid, — klassifitseerimise meetodid.“ 5) „Kommunaal korteri statistika.“ (Metood. Arvestamine üksikutes riikides ja rahvusvahelises ulatuses.) 6) „Mitmesugused süsteemid kohalikkude omavalitsuste juhtimises.“ (Nimetatud või valitud juhid. Poliitilise iseloomuga või mitte. Kas nõuandjaks abi või teatava funktsioonidega komisjon. — Bürgermeister, Maire. — Sindikus. — Alkald. Linna

asjade Valitseja j. n. e.) Kuues küsimus on mõeldud põhjaliku uuringuna, millel mitte ainult juriidiline ja teoreetiline tähtsus ei oleks, vaid eriti reaalne — praktiline. — Kõik need küsimused ühes uuringute tulemustega leiavad aset 1927 a. IV. Rahvusvahelise linnade ja kogukondade kongressi töökavas. Arvestades suure hooga ja võib öelda ka vaimustusega, mil-

lega III. kongressi töödest osa võeti ja teiselt poolt nende vilunud jõududega, kes eeltöid juhivad, võib kindlasti ennustada ka IV. kongressil head kordaminekut ja suurt edu.

Jääb ainult soovida, et ka meie linnad ja kogukonnad hakkaksid aegsasti ennast tulevaks kongressiks ette valmistama.

V. S.

Riigikohtu seletused.

Kas siseministril ei ole õigust tühistada juba jõusse astunud kodakondsusse vastuvõtmise otsusi?

Läinud aasta lõpul oli Riigikohtus arutusel venelase Tschumikoffi kaebus, mis oli tõstetud siseministri otsuse peale, millega ära oli muudetud endise siseministri otsus Tschumikoffi Eesti kodakondsusesse vastuvõtmise kohta. Riigikohus tühistas kaevatava siseministri otsuse, leides, et kubermangu as. sead. par. 174 keelab ametiasutustele ära, peale seaduses äranäidatud juhtumiste, omi otsusi ümber otsustada ja tühistada. Sellesama paragrahvi märkuses on ettenähtud, missugusel korral võib asja ümberotsustada ja tühistada. Nimelt võib see sündida, kuni otsus ei ole veel kuulutatud, või ei ole ta alla kirjutatud. Adm. K. K. par. 25 on aga ette nähtud, et ametiasutus võib ka omi otsusi ja kor-

raldusi muuta ja tühistada ja siis langeb administraatiiv kaebuse alus ära, ja kohus lõpetab asja.

Administraatiivkohtukorra § 25 sisust võib järeldada, et otsus, millega administraatiiv-asutus kaevatud otsuse muudab või tühistab ja mille järeldusel kaebuse alus ära langeb ja asi lõpetamisele kuulub, võib ainult niisugune olla, millega kaebaja nõudmine rahuldatatakse. Kuid maksev seadus ei näe ette seda, et administraatiiv asutused võiks omi otsusi, millega kodanikkude nõudmised olid rahuldatud ja mis asjaosalistele teada antud, tagant järele jälle muuta nende kahjuks, vaid kub. as. sead. § 174, nagu eelpool tähendatud, keelab just tehtud otsusi ametiasutustel muuta, välja arvatud need juhtumised, mis seaduses täpselt ära näidatud.

Neil põhjustel otsustas riigikohus siseministri otsuse 2. maist 1923 a. tühistada.

Bibliograafia.

Omavalitsuste küsimustesse puutuvad kirjutused Eesti ajakirjanduses.

Märts 1926 a.

„Omavalitsuse mured“. „Kaja“ 1. III Nr. 49.

„Kas on tarvidust vallakoht-

tute järele“. „Postimees“ 12. III Nr. 70.

Endine vallakohtu liige vallakohtu uuendamise tarvidusest“. „Postimees“ 14. III Nr. 72.

Pealinn ja provints. O. Kask. „Pärnumaa ühiskondline elu“ I.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 29. Kolmandalt isikult maksuvõlgade sissenõudmise kohta.

Tööliste ühing pidas 1925 a. alkoholiliste jookidega trahterit ja jättis osa trahteri maksu 10.500 mk. maksmata. Seltsil jäi

järele 100.000 mk. raha, mis seltsi liigete kätte välja on laenatud, muud varandust seltsil ei ole. Politsei konstaabel seda summat vastuvaidlemata korras sisse ei nõua, vaid soovib seda tsiviilkohtu teel sisse nõuda. Palume selgitada, kuidas

saaks võlgnev summa sissenõuda, sest seltsi raha on kõik seltsi liigetele välja laenatud ja kas politsei konstaabelil on õigus väljalaenatud summade peale aresti panna?

T. alevivalitsus.

Vastus:

Kuigi riigi vastuvaidlemata nõudmiste sissenõudmise seadus (Положение о взысканиях по безспорнымъ дѣламъ казны, S. K. XI k. II p) ei sisalda otsekohe analoogilist Tsiviil kohtupidamise seaduse § 1078-le määrust, mille järgi võib nõudmist pöörata ka kolmandate isikute käes olevate võlgniku summade peale, kuid see asjaolu ei luba veel oletada, et seadusandja oleks tahtnud selles suhtes vastuvaidlemata nõudmise teostajat halvemasse seisukorda asetada, kui teisi, kes omi nõudmisi tsiviil kohtupidamise seaduses ette nähtud korras teostavad. Seda kinnitab näit. kaudselt riigi vastuvaidlemata nõudmiste sissenõudmise seaduse § 102, kus on ette nähtud,

mil viisil tuleb korjata andmeid omaniku võlgnikkude kohta. — Neil põhjustel tuleks järeldada, et ka riigi vastuvaidlemata nõudmiste sissenõudmisel võib politsei kolmandate isikute käes olevaid võlgniku summe aresti alla panna ja nõuda nende maksimist nõudjale või politseile.

Küsimus Nr. 30. Joobnud isikute paigutamisesest valla arestikambrisse.

Kas on vallavalitsused kohustatud valla arestikambritesse vastu võtma joobnuid isikuid väljamagamiseks ilma mingisuguse dokumendita kohalikkude politsei konstaabelitelt endise vene seaduse järele ja nimelt missuguse seaduse alusel? V.-V. vallav.

Vastus:

Üldkub. Asut. seaduse (S. K. II. K.) § 819 märkuse järg annab politsei tänavatel või teedel leitud joobnuid isikuid üle vastavale vallavalitsusele, sellepärast tuleb küsimuse peale vastata jaatavalt.

Petseri maakonnavalitsus

vajab maakonna

apteekri abilist.

Palk 9.000 marka kuus. 20 margaliste tempemarkidega varustatud sooviavaldused palutakse maakonnavalitsusele sisseanda 1. maini s. a.

Petseri maakonnavalitsus.

„MAAOMAVALITSUSE“

Nr. 6-dat,

milles ilmus Siseministri poolt kinnitatud

„üksikasjalised nõudmised eksamifel vallasektetääri kutse omandamiseks“

on vähesel arvul üle hariliku arvu trükitud, mispärast selle numbri eriti tellida soovijaid palutakse tellimisega rutata.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

==== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. ====

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamiseks.